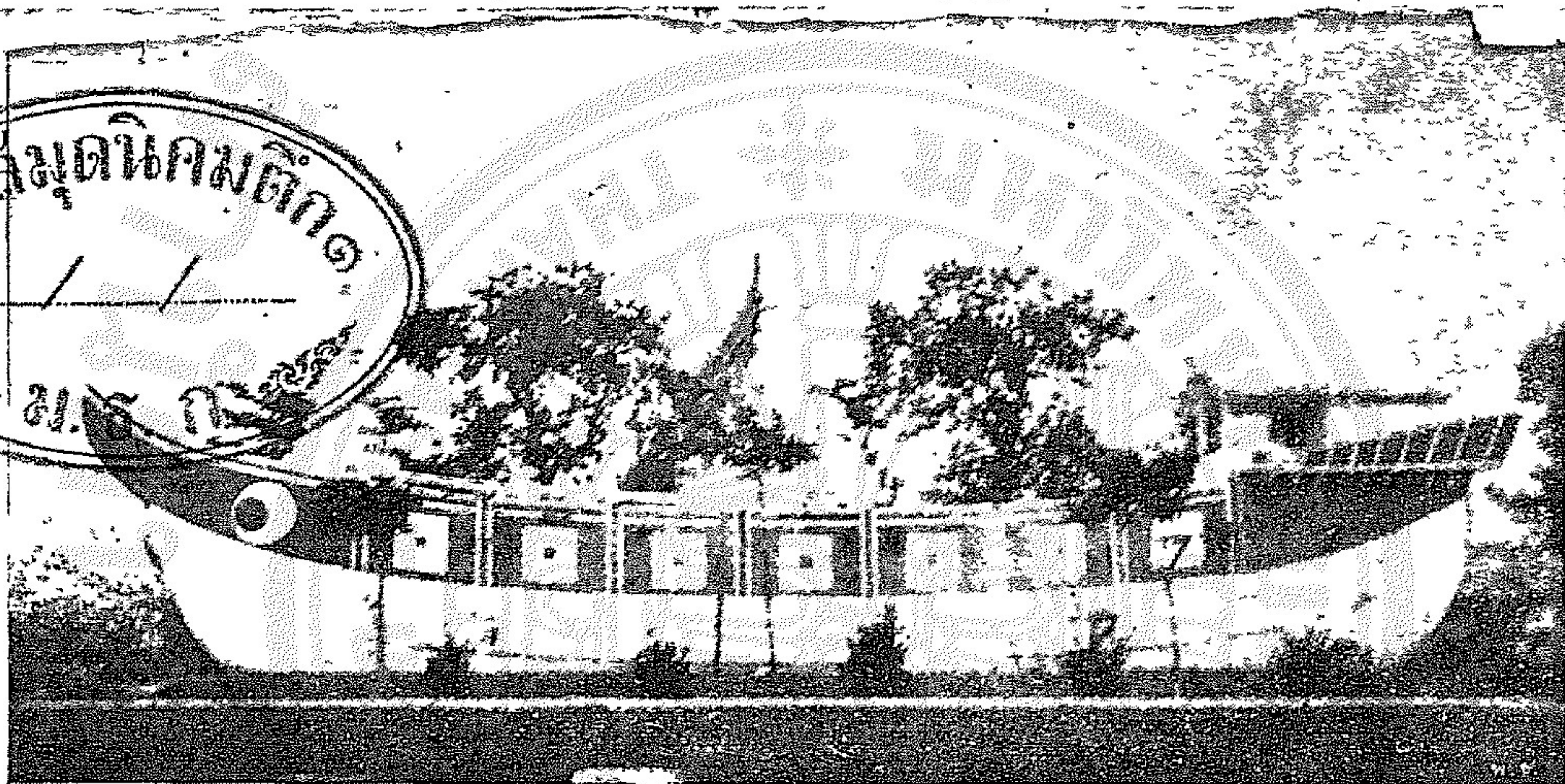

อธิบายเรื่องลำดับยศยานนาวา
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ
ทรงพระนิพนธ์

พระครูพรหมจรรยาจารย์ เจ้าอาวาส
พิมพ์ถวายสนองพระเดชพระคุณ
ในงานเสด็จพระราชทานพระกฐิน

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓

มาตราของสำเภา

ส่วนยาวของสำเภาวัดแต่หางอนข้างบนถึงท้ายบาท ๒๑ วา ๒ สอก ส่วนยาววัดแต่พื้นดิน
 ตลอดลำ ๑๘ วา ๑ สอกเศษ ส่วนกว้างตอนกลางลำ ๔ วา ๓ สอก ส่วนสูงตอนกลางลำ
 ๒ วา ๓ สอก ^๑มีพระเจดีย์อยู่ในลำสำเภา ๒ องค์ ^๒ใหญ่ฐานล่างกว้าง ๓ วา ๑ สอกเศษ
 สูงจากพื้นบนถึงยอด ๘ วา ๒ สอก ^๓องค์เล็กฐานล่างกว้าง ๑ สอกเศษ สูงจากพื้นบน
 ถึงยอด ๖ วาถ้วน

ประวัติวัดยานนาวา

วัดยานนาวานี้เป็นวัดโบราณ มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เรียกกันว่า วัดคอกควาย ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานีขยับเป็นพระอารามหลวงที่สถิตของพระราชกณะแห่งหนึ่ง เรียกนามในทางราชการว่า วัดคอกกระบือ ครั้นมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชดำริสร้างพระอุโบสถซึ่งยังปรากฏอยู่เดี๋ยวนี้ นอกจากพระอุโบสถเมื่อรัชกาลที่ ๓ จะสร้างสิ่งใดอีกบ้างหาทราบไม่ สำเนาที่หลังพระอุโบสถนั้นมาสร้างต่อในรัชกาลที่ ๓

อันมูลเหตุที่จะสร้างสำเนาที่วัดยานนาวานี้เล่ากันมาว่าเมื่อในรัชกาลที่ ๓ พระอุโบสถวัดคอกกระบือทรุดโทรม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริปฏิสังขรณ์พระอุโบสถแล้ว ใครจะทรงสร้างพระเจดีย์เพิ่มขึ้น ทรงพระราชดำริเห็นว่า จะสร้างเป็นพระสถูปหรือ

พระปรากฏกมอย่ทอนมากแล้ว ทรงปรารถนาว่าแต่ก่อน
 มาเรือทไซ ไปมาค้าขายกยต่างประเทศ ไซเรือสำเภา
 เปนพน ในเวลานั้นเกิดต่อเรือกำปั่นโยอย่างฝรั่งไซกัน
 ขน คอยเห็นว่าคิกว่าเรือสำเภาจีน ต่อเรือกำปั่นโยอย่าง
 ฝรั่งไซกันมากขนทุกที พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
 อย่หัวทรงพยากรณ์ว่าเรือสำเภาคงจะสูญไป อาคัยเหตุ
 น เมื่อทรงพระราชดำริหาแบบอย่างพระเจดีย์ที่จะสร้างที่
 วัดคอกกระบือ ทรงระลิกขนถงธรรมะทงหลายชงพระ
 เวสสันดรโพธิสัตว์อุประมาเหมือนสำเภายานนาวา ใน
 มหาเวสสันดรชาดกกถกฤทกุมาร จึงโปรด ๓ ให้สร้าง
 พระเจดีย์มจฐานเป็นสำเภาเท่าขนาดเรือสำเภาจริงขนไว้
 วัดคอกกระบือ มีพระราชดำรัสว่า “คนภายหน้า
 อยากจะเห็นว่าเรือสำเภาเป็นอย่างไรจะโตมาค” ทงนี้
 เมื่อสร้างสำเภาพระเจดีย์แล้ว จึงโปรด ๓ ให้ขนานนาม
 พระอารามเปลี่ยนใหม่ เรียกว่า วัดยานนาวา ชงเรียก
 กันมาจนตราขเทาทกอนน

ค

สั่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง
ไว้ในวัดยานนาวาซึ่งควรชม แลควรรักษาไว้ให้มั่นคง
ยังมีอยู่หลายอย่างคือ

ที่ในพระอุโบสถ หลังบานประตูเขียนรูปกระต๊อใหญ่
ตามแบบซึ่งทำในพระราชพิธีลอยพระประทีปเมื่อรัชชกาล
ที่ ๓ หลังบานหน้าต่างเขียนรูปโถงยาคุ ตามแบบอย่าง
ซึ่งทำเลียงพระในพระราชพิธีสราทศวงรัชชกาลที่ ๓

ที่สำเภายานนาวา มีรูปพระเวสสันดรโพนธัตว์ กษ
รูปกณทาสาลหล่อ ประดิษฐานไว้ที่ห้องท้ายขวาหลัง และ
มีศิลาจารึกภาษาไทยแผ่น ๓ ภาษาจีนแผ่น ๓ ใต้คอก
สำเนาจารึกภาษาไทยมาพิมพ์ไว้ด้วยในหนังสือ

ข้าพเจ้าผู้แต่งหนังสือนี้มีความยินดีอันโมทนาใน
การที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้าฯ ทรงอดทน และสปรษ
ทั้งหลายได้ช่วยพระครูพรหมจรรย์จารย์เจ้าอาวาส ให้
ทำการปฏิสังขรณ์สำเภายานนาวาสำเร็จเรียบร้อย จึง
รับแต่งหนังสือนี้ถวายเป็นส่วนตัวข้าพเจ้าช่วย โดยหวังใจ

๗

ว่าท่านทั้งหลาย

ผู้ที่ได้รยหนังสือนี้ไปอ่านคงจะยินดี

อนุโมทนาในกุศลเจตนาและอุตสาหกรรมของท่านพระครู

พรหมจริยาจารย์ แล้วช่วยอุดหนุนการบำรุงรักษาวัด

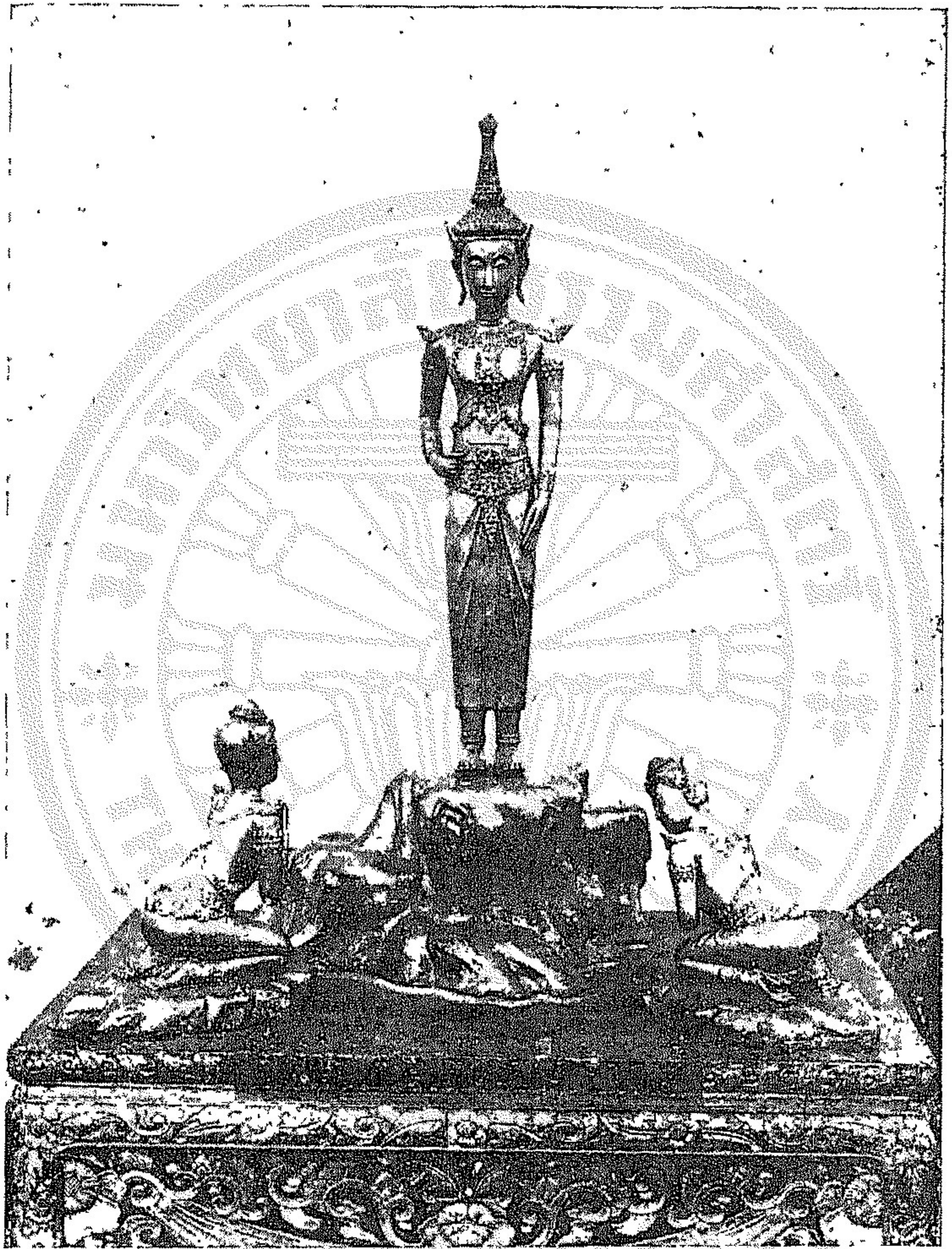
ยานนาวาให้รุ่งเรืองถาวรสืบไป

ตั้ง ๑๖ พฤษภาคม

วังวรทิต์

วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๓

สำนักหอสมุด

รูปพระเวสสันดรโพธิสัตว์ กับกณหาชาติ 21/04/2563

หล่อในรัชกาลที่ ๓ สำหรับตั้งในตำหนักอุทยานนาถ

จารึกลำภาวดียานนาวา

จารึกผนังข้างวารูปพระเวสสันดร

๐ รูปขัตติยคาศพระ องคนทรงพระนาม พระเวสสันดร
เป็นพระบรมโพธิสัตว์อนประเสริฐยิ่งชาติเคียวจะไค้ศรี
เป็นสมเด็จพะพุทธิเจ้า พระราชาบิดาทรงพระนาม
พระเจ้าวสุไชยราชครองกรุงเชตอคร พระศกดิ์เป็น
พระราชมารดา เมื่อพระมหาสัตว์ประสูตจากครรภ์
พระราชมารดาเน้ออกพระวาทาขอทรพญพินกะหาปะณะให้
ทาน แล้วไค้เปลืองเครื่องประคัยพระกายประทานให้
พระนมถง ๙ ครั้ง เมื่อทรงคิกจะบำเพ็ญอชฌตักทาน
พายในอนนิงภริยา และนังษไลหิตสัตว์ครของพระองค์
เป็นทาน แผ่นดินไค้หวถงพรหมโลกย์ ครนทรงพระเจริญ
ไค้นางกระษัตริ เมืองมัทธาสู ทรงนามพระมัทรี เป็น

อรรคมะเหษี มีพระราชโอรสชื่อพระชาลี พระราชบุตร
 ชื่อพระกณหา แล้วพระองค์ให้ตั้งโรงงาน ๒ ตำบล ทรง
 บริการพระราชทรัพย์ยว่นละ ๒ แสนกะหาปะณะ จนได้
 พระราชทานพญาช้างเผือกผู้ช่อบยจขนาดแก่พราหมณ์
 แผ่นดินกัไหวอกครงหนึ่ง ขณะนั้นชาวเมืองเซตตวร้อง
 อประกาศกล่าวโทษพระโพธิสัตว์ ว่าให้ทานพญาช้างของ
 กัพระนครผิดเขียงกัอย่างกระษัตริย์แต่ก่อน พระเจ้าสุญไชย
 ราชบิดากัขพพาชนียกัาม พระองค์เสียดจากพระนคร พระ
 โพธิสัตว์กัให้สัตว์สตกะมทาทาน กัให้สิ่งละเจตร้อย ๆ
 แผ่นดินกัไหวอกครงหนึ่ง ให้ทานเสร็จแล้วพระองค์กัพา
 พระมทรกัยพระชาลี พระกัเมหาทรงรถเทียมมทวยมาทัง ๔
 จะออกจากพระนคร พระองค์กักลยพระภักตรมาทลต
 พระเนตรพระราชบิดากัแผ่นดินกัไหวอกครงหนึ่ง เพลานั้น
 มีพราหมณ์ ๔ คน ตามไปช่อบมาเคียมมรถ พระองค์กั
 ประทานให้ ยังมีเคพยคาทัง ๔ จำแลงกายเป็นละมั้ง
 เขารยแอกรถพาไป มีพราหมณ์อกผู้หนึ่งมาขรรต

พระองค์ก็ประทานให้ ^{๖๕}ละมั่งทั้ง ๔ ^{๖๖}ก็อ้อนตรอานหาย
^{๖๗}สักกระษัตริย์ก็เสด็จด้วยพระบาทไปในระหว่างทาง ^{๖๘}ขณะนั้น
^{๖๙}มีพรานขานาเนออย่างกษณาผงมาถวาย ^{๗๐}พระองค์ก็ให้
^{๗๑}บัณฑิตแก่พรานนั้น ^{๗๒}จึงเสด็จล่องแค้นเจตราชูไชยสี่
^{๗๓}เขาวงกต อยู่ในอาศรมพระอินทร์มีตถวาย ทรงเพ็ช
^{๗๔}เป็นตาบศทั้ง ๔ ^{๗๕}พระองค์ ^{๗๖}กาลระวนหนึ่ง ^{๗๗}ชชกพราหมณ์
^{๗๘}ชาวเมืองกะลิงครายชู ^{๗๙}ตามไปขอพระชาติพระกัณหา
^{๘๐}พระองค์ก็ยกพระชาติพระกัณหา ^{๘๑}ให้แก่พราหมณ์ชชก
^{๘๒}สองกุมารรักเล่นที่นกลงสระ ^{๘๓}พระโพธิสัตว์ก็ตามเรียก
^{๘๔}พระราชาบุตรทั้งสอง ^{๘๕}กล่าวเป็นคาถา ^{๘๖}ยกพระบารมีทาน
^{๘๗}เปรียบขานานา ^{๘๘}คยอปมาความด้วยสำเภาอันจะพง
^{๘๙}ชนข้ามซึ่งพานชคอศตวโลกกยทั้งเทวโลกย์ ^{๙๐}ให้พัน
^{๙๑}สาครคือโอมสังสารสังพระนิพพาน ^{๙๒}เมื่อพระองค์ตรัส
^{๙๓}เรียกคณแล้วสองกุมารกษนจากสระ ^{๙๔}พามาให้แก่
^{๙๕}ชชกพราหมณ์ ^{๙๖}ทรงหลังลงซึ่งทกษิโหนทก ^{๙๗}ปราถนา
^{๙๘}พระโพธิญาณ ^{๙๙}ก็บังเกิดมะหิศจรรยแผ่นดินไหวอก

ครองหนึ่ง ครนวันรุ่งขึ้นพระอินทร์แปลงเพศเป็นพราหมณ์
 มาขอหมตรอนเป็นพระมเหษี พระองค์ก็ประทานให้
 แผ่นดินไหวถึงพรหมโลกยกอกรหนึ่ง ฝ่ายพราหมณ์
 ชชกที่พาสองกุมารไปถึงทางแยก เทพยาคาตลใจให้ไป
 ทางกรุงเชตอครถงสำนักนพระจำวกรงศัญไชยราช ผู้
 เป็นพระบรมโอรยา พระองค์ทรงเห็นพระหลานโตตาม
 ทราบความ แล้วได้พระชาลด้วยทองพันกะหาปะณะ ได้
 พระกณหาด้วยเงินทองแลสรพสิ่งทั้งปวงสิ่งละร้อย ๆ
 ให้แก่พราหมณชชก แล้วพระจำวศัญไชยราชก็พระ
 ผศคือรรคมะเหษีแลพระชาลพระกณหาเสด็จด้วยพล ๓๒
 อะไชกนี ไปรบพระเวสสันดรถึงเขาวงกต เมื่อพร้อม
 หกกระษัตริย์เกิดอศรรยห้าฝน ไบกรพษกตกกลงในที
 ประชุมชน แผ่นดินไหวอกรหนึ่ง จึงราชาภิเศก
 พระเวสสันดรกับพระมทร ให้เสวยศรัราชสมบัตในกรุง
 ศรัราชฐณะทนน แล้วกรบพระโพธิสตัวคนเข้าพระนคร
 ห้าฝนแก้วเจ็ดประการตกลงทั่วทั้งเมือง พระเวสสันดร

ก็ทรงบำเพ็ญทานสัสมามาก เสด็จเสวยถวัล
ราชสมบัติเป็นบรมคชตรายเทาดงสันพระชนม์ ขึ้นไป
ยังเกิดในคสิตสวรรค์ ทรงพระนามสันคสิตเทวราช
เมื่อพระขารม็บริษณครบ ๕ อสงไขยแสนกัลป์แล้ว
พระอินท กบเทพยดาทั้งหมื่นจักรวาฬไปทูลอาราธนา
พระมหาสัตว์กัจจติจากเทวพิภพลงมาบังคสนธิในพระครวณ
พระศิริมะหามาयाอรรคมะเหียรแห่งพระเจ้าศิริสุโทธอนัน
ครองกรุงกระบิลพทล เมื่อประสูติหนักออกพระวาทาเป็น
ปลมสีหนาทว่า ทาผู้จะเลิศเสมอพระองค์ทามิได้ พระราช
บิดาทวายพระนามชื่อพระสิธคถราชกุมาร ครั้นทรง
พระเจริญโตนางสากยราชชอพระพิมพามาเป็นพระมเหียร
มีพระราชโอรสชอพระราหุลกุมาร เมื่อพระมหาสัตว์
มีพระชนมายุคัมไค ๒๘ พรรษา ไคทอดพระเนตรเห็น
นิมิตทั้ง ๕ คอชนชราพยาธิคนตาย แลเพศบรรพชิต
มีพระไทยหน้าในฉมวาคเสด็จออกบรรพชากระทำตกร
กิริยาอยู่หกพรรษา ครั้นถึงบุญม้วนพุดมเพญเคอนหก

ขวอกเสด็จทรงนั่งเห็นอรตบนนลงก ไต่ ไมพระมหาโพธิ
 ทรมานเสด็จพญาวิศวกมารกับพลมารทั้งหลายให้
 พ่ายแพแล้วพระองค์ไต่ครสเป็นพระพทิจาว เทียวไปรด
 เทพยดาอินทพรหมแลมมนุษย์ทุก ๆ ประเทศทั่วชมพูทวีป
 ไต่มรรคและผลสำเร็จแก่พระนิพพาน แลสวรรค์สมบัติ
 มนุษสมบัติ เป็นอันมากเหลือจะนับจะประมาณ จึงพวก
 มหาชนที่เป็นสำมาทฤฐ ไต่กระทำสักการบูชาอาระ
 นยถอพระเวศสันดร และพระชาติพระกณหาสย ๆ มา
 จนทรายเท่าทุกวณน ๆ

ทณนงหลังรูปพระเวศสันดรมีคิลาจารกคำแปลคาถา
 พระเวศสันดรเรียกพระชาติกณหา แต่คิลาจารกนั้น
 แผ่นที่ ๑ หายไปเสีย ไต่เปลี่ยนใหม่สำหรับพิมพ์ใน
 หนังสืออื่น ส่วนแผ่นที่ ๒ เป็นของเดิม
 ๑ ตาด คกรพ่อ บียปุตต เป็นบุตรเป็นทริก
 ๒ อื่นว่าท่าน เอหิ จงมา ตุมเห อื่นว่าท่าน

บารมี ยิ่งบารมี มม แห่งเรา ปุเรถ จงให้เต็ม
 ตุมเห อันว่าท่าน อภิสัญเจต จงใสจรจรง
 หทัย ชึ่งหทัย เม แห่งเรา ตุมเห อันว่าท่าน
 กโรถ จงกระทำตาม วอน ชึ่งถ้อยคำ มม แห่งเรา
 ตุมเห อันว่าท่าน ยานนาวา คุจตั้งว่าสำเภาอันเป็นยาน
 อจลา มีไคทวนไหว โหถ จงมี เม แก่เรา
 อหิ อันว่าเรา ภาวสาครา ตรีสุสามิ จักออกจากสาคร
 คอกพแล้วข้ามโพ้น ขาดิปาริ ชึ่งฝั่ง คอชาติ อหิ
 อันว่าเรา โลกิ ยังสัตว์โลก สเทวกิ กยทั้งเทวโลก
 สนุตาเรสุสิ จักให้ข้ามโพ้น ฯ

๒
 ๐ อมม คุกรแม่ บียา ธิดา เป็นธิดา
 เป็นทรก คุว อันว่าท่าน เอหิ จงมา ทานปารมี
 อันว่าท่านบารมี บียา เป็นทรก เม แห่งเรา
 ตุมเห อันว่าท่าน อภิสัญเจต จงใสจรจรง หทัย
 ชึ่งหทัย เม แห่งเรา ตุมเห อันว่าท่าน กโรถ
 จงกระทำตาม วอน ชึ่งถ้อยคำ มม แห่งเรา

ตุมเห ชันว่าท่าน ยานนาวา คุจตั้งว่าสำเภาอันเป็นยาน
 อจลา มีไคหวนไหว โหด งามมี เม แก่เรา
 อหิ ชันว่าเรา ภาวสาครา ตรีสุสามิ จักออกจาก
 สาครคอกพแล้วข้าม โพน ชาติปาริ ชังผังคอกชาติ
 อหิ ชันว่าเรา อุตฺธิสุสามิ จักรอชน โลก ชัง
 สักวโลก สเทวก กยทั้งเทวโลก ฯ

L56720